

L'OBRA DEL VIGATÀ AL MUSEU NACIONAL D'ART DE CATALUNYA

Joan Yeguas

Museu Nacional d'Art de Catalunya

ABSTRACT: This paper aims to present a complete and exhaustive catalogue of all the paintings and engravings associated with Francesc Pla i Duran (known as El Vigatà) held in the Museu Nacional d'Art de Catalunya. Through this research, more relevant data and information on these works came to light. We also take a brief look at the artist's life and work, as part of a prior and necessary narrative to contextualise his work.

APUNT BIOGRÀFIC

Francesc Pla i Duran (Vic, 1743–Barcelona, 1805) és més conegut en el món de la pintura catalana de l'època del Barroc com el Vigatà, gentilici de la seva ciutat natal. Va arribar a Barcelona l'any 1756, amb només 13 anys. Entre el 1757 i el 1763, entre els 14 i els 20 anys, va fer d'aprenent al taller de Manuel Tramulles i Roig (Barcelona, 1715–1791), el qual havia estat deixeble d'Antoni Viladomat i també fou professor d'una acadèmia pròpia (1747–1754), després va ensenyar al col·legi de pintors (1754–1758) i, posteriorment, a l'escola de la Junta de Comerç (1772–1776).¹ Francesc Pla es va casar amb Antònia Grau l'any 1768 i va inscriure's al col·legi de pintors de Barcelona el 1771 (a l'edat de 28 anys); fou apadrinat per un pintor poc conegut, Francesc Clotet (documentat entre el 1750 i el 1782). El Vigatà no apareix documentat amb botiga pròpia fins al 1781. També va intentar ingressar com a professor de l'Escola de Llotja i no ho aconseguí, segurament degut al seu estil característic, de pinzel-

¹ Vegeu MIQUEL CATÀ, C. (1986). *Manel i Francesc Tramullas, pintors*. Universitat de Barcelona. [Tesi de llicenciatura.]; RODRÍGUEZ MUÑOZ, L. (1998). «Acadèmia versus gremi: problemàtica de l'establiment del règim acadèmic a Barcelona». *Pedralbes, Revista d'Història Moderna*, núm. 18, pàg. 363–370; TREPAT CÉSPEDES, A. (2013). *Manuel i Francesc Tramullas. Estat de la qüestió. Del segle XVIII a l'actualitat*. Universitat de Barcelona. [Treball final de màster tutelat per la Dra. Rosa Maria Subirana i Rebull.]

lada solta i apressada, amb poca estima pel dibuix, cosa que no devia ser gaire del gust del món acadèmic. La majoria d'aquestes dades biogràfiques les co-neixem gràcies a la tasca de Santiago Alcolea Gil, el qual també afirmava que el Vigatà era un home irritable i mandrós, que va motivar diferents disputes amb els seus clients perquè no acabava la feina en els terminis acordats.²

VISIÓ GLOBAL DE LA SEVA OBRA

La segona meitat del segle XVIII fou una època favorable per a l'economia de Catalunya, un aspecte que cal tenir en compte a l'hora d'analitzar la proliferació d'obres d'art. Sovint només es parla de la burgesia (comerciants i industrials) com a motor d'aquesta conjuntura, cosa que es pot reflectir en la creació de la Junta de Comerç de Barcelona (1758) i sobretot en el decret de lliure comerç de Catalunya amb Amèrica (1778). Però també hi havia els membres de la noblesa, alguns dels quals van disposar de rendes agràries per invertir en altres sectors, sense oblidar els membres intel·lectualment més actius del clergat. Aquesta punta de llança de la societat seran els que es faran construir i decorar noves cases, ja sigui amb la voluntat d'assimilar-se o de continuar tenint presència; serà un guarniment realitzat a partir de temàtica religiosa (bàsicament, episodis bíblics) o composicions mitològiques (algunes de les quals donaven peu a establir lligams al·legòrics amb el promotor de l'obra o la seva família), i també paisatges o motius heràldics.³

La llista de cases pintades i de personatges per recordar seria llarga i no és objecte d'aquest article.⁴ Amb tot, sempre és bo afegir noves pintures al catàleg

² ALCOLEA GIL, S. (1954). «Francisco Pla “El Vigatà” (1743-1805)». *Ausa*, vol. 1, núm. 9, pàg. 404-406; ALCOLEA GIL, S. (1959-1962). «La pintura en Barcelona durante el siglo XVIII». *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona (XIV i XV)*, vol. 2, pàg. 58-59 i 139-141. A títol de curiositat, vegeu una biografia per a infants il·lustrada per Pilarín Bayés: ROSÉS, C. (1994). *Petita història de F. Pla “El Vigatà”*. Barcelona: Mediterrània.

³ Sobre aquest aspecte, vegeu SUBIRANA REBULL, R. M.; TRIADÓ, J. R. (2011). «Recuperació econòmica i producció artística. La decoració mural de les cases i palaus barcelonins al darrer terç del segle XVIII». A: *Cartografías visuales y arquitectónicas de la modernidad. Siglos XV-XVIII*. Barcelona: Universitat de Barcelona, pàg. 113-133.

⁴ Vegeu un exhaustiu recull, incloent-hi bibliografia, a SUBIRANA REBULL, R. M.; TRIADÓ, J. R. (2008). «Art, història i ideologia. Programes de les cases i palaus barcelonins al segle XVIII». *Pedralbes, Revista d'Història Moderna*, núm. 28-1, pàg. 503-550; VALLUGERA, A. (2016). *El mercat artístic a Barcelona (1770-1808). Producció, consum i comerç d'art*. Universitat de Barcelona. [Tesi doctoral dirigida per la Dra. R. M. Subirana Rebull.]

i aportar elements nous al debat. Una casa decorada i poc coneguda, potser per la llunyania de Barcelona, i que mereixeria un estudi monogràfic, és l'antic palau del marquès de Capmany, ubicat al carrer Major número 53 de Cervera, avui propietat de les Germanes de la Sagrada Família d'Urgell. La casa era propietat de Marià de Sabater i de Vilanova (Cervera, 11 de juliol de 1757 - 13 de gener de 1837), membre de la petita noblesa de la ciutat segarrena, la qual es remuntava fins a Jaume I, i se li va atorgar el marquesat (1798) gràcies als seus actes de valor durant la Guerra Gran (1793-1795) contra els francesos; també fou regidor i degà de la Paeria ceriverina i governador del corregiment.⁵ Va estudiar a la Universitat de Cervera, sota el guiatge de Francesc Xavier Dorca, que el va suggestionar per a l'estudi de la història. Dorca va deixar la càtedra el 1778 per anar a fer de canonge a Girona. Marià de Sabater va arribar a catedràtic de dret, va tenir una col·lecció numismàtica i va deixar diversos textos inèdits.⁶ Segons Razquin, el marquès de Capmany era posseïdor d'una fortuna considerable, amb la qual va decorar i moblar el casal familiar. Ho va dur a terme amb motiu de la visita a Cervera del rei Carles IV i la seva muller, Maria Lluïsa de Parma, l'any 1802, una estada que ell mateix es va encarregar de preparar, comissionat per la Paeria de Cervera, fins al punt de muntar una espectacular cacera per la rodalia de la capital segarrena; finalment, a la casa només s'hi va allotjar el primer ministre, Manuel Godoy.⁷ Les pintures de la casa, que es troben en un ampli saló i l'avantcambra que hi dona accés, representen episodis de l'*Eneida* de Virgili i foren pintades amb grisalla (fig. 1). Les escenes del saló van ser manipulades a mitjan segle xx, quan foren policromades. A l'hora de buscar el pintor, apuntem dues dades a títol de curiositat: 1) El 22 d'octubre de 1789, Marià de Sabater va fer la seva heràldica amb el gravador Francesc Boix (nascut cap al 1731 i documentat a Barcelona fins al 1806); Boix era una persona de l'entorn dels Tramulles.⁸ 2) Joan Estern, pintor i daurador de Lleida (documentat entre el 1790 i el 1802), de-

⁵ PIFERRER, F. (1859). *Nobiliario de los reinos y señoríos de España*. Madrid: Imp. de M. Minuesa, vol. V, pàg. 31-35.

⁶ RAZQUIN, J. M. (1998). *Gent de la Segarra*. Barcelona: Projectos Editoriales y Audiovisuales CBS, pàg. 288-289; VELASCO, A. (2011). *Jaume Pasqual, antiquari i col·leccionista a la Catalunya de la Il·lustració*. Lleida: Universitat de Lleida, pàg. 140.

⁷ RAZQUIN, pàg. 288-289. Vegeu també DURAN SANPERE, A. (1972). *Llibre de Cervera*. Tàrrrega: F. Camps Calmet, pàg. 318, col. Biblioteca de Cervera i la Segarra. Per a més detalls de la cacera de Carles IV i la seva estada ceriverina, vegeu GARGANTÉ, M. (2003). «Festa oficial i festa reial: alguns aspectes de la visita de Carles IV l'any 1802 des de la correspondència privada». *Pedralbes, Revista d'Història Moderna*, núm. 23, pàg. 433-446.

⁸ Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. *Francesc Boix, Miscel·lània heràldica*. Signatura Ms.A-279.

Figura. 1. Pintura de l'antic palau del marquès de Capmany a la vila de Cervera (foto: J. Y.).

cora la façana de la Paeria de Cervera amb motiu de la família reial.⁹ Amb tot, però, l'estil del pintor recorda les obres juvenils de Pau Rigalt i Fargas (Barcelona, 1778-1845), com ara l'obra *Venus i Adonis* (?), feta cap al 1799 i conservada al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC/MAM 40714); i també en grisalla trobem algunes de les seves obres més conegudes, a Can Llopis (Sitges) o Can Cabanyes (Vilanova i la Geltrú).¹⁰ L'activitat d'un jove pintor de 23 anys s'hauria de contextualitzar en les circumstàncies de la vinguda dels monarques l'any 1802 i l'allau decorativa que hi havia a Barcelona, és a dir, que faltaven mans per poder dur a terme tantes obres.

Amb relació a l'obra del Vigatà, un dels seus treballs més primerencs, que s'ha datat a la dècada dels anys seixanta del segle XVIII, seria la pintura de la Mare de Déu del Pilar per a la capella de la Rodona, al claustre de la catedral de Vic.¹¹ De tota manera, segurament fou concebuda per a l'antic temple romànic de Santa Maria de la Rodona, dessacralitzat des de 1786 i destruït el

⁹ LLOBET PORTELLA, J. M. (1997). «Els esmalts del senyal heràldic de Cervera». *Miscel·lània Cerverina*, núm. 11, doc. 43.

¹⁰ VEGUÉ QUÍLEZ, F. (1999). «Pau Rigalt i el fenomen de la pintura decorativa a la Catalunya de la primera meitat del segle XIX». *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, núm. 13, pàg. 127-172.

¹¹ SALARICH, pàg. 206; COLL, À. (2000-2001). «Francesc Pla, El Vigatà, i la decoració de la casa Fontcoberta de Vic». *Locus Amoenus*, núm. 5, pàg. 245.

1787, ja que la capella del claustre fou construïda entre el 1805 i el 1806.¹² Actualment, però, la pintura es conserva a les sales del Museu Episcopal de la capital osonenca, amb el número d'inventari MEV 16276.¹³

Un altre conjunt amb pintura religiosa, també concebut per a l'interior d'un temple, són el Sant Sopar i Sopar a Emmaús, que es troben a la paret lateral alta de la capella de Sant Marc a la catedral de Barcelona. Es tracta de dues escenes atribuïdes a Mercader i datades entre el 1775 i el 1780.¹⁴

A partir d'aquí, la resta d'obres conservades estan relacionades amb decoracions d'interiors de cases. Tot seguit, presentem una relació de les obres, i deixem per a un altre apartat les pintures que es troben al Museu Nacional d'Art de Catalunya.

Casa Fontcoberta. Al carrer de la Riera número 25, també a Vic (actualment seu del restaurant Ca l'U), Pla va pintar quatre escenes de *Les Metamorfosis* d'Ovidi i quatre al·legories.¹⁵ Dins el lot d'obres vigatanes, també s'inclouen les pintures de la Casa Cortada, al carrer de la Ciutat número 4 (propietat dels Oriola-Cortada, comtes de la Vall de Merlès), decorat amb escenes de Telèmac i sant Maurici.¹⁶ A la Casa Cortada consta que hi va treballar el pintor Lluçia Romeu (Vic, 1761-1846), cunyat del Vigatà.¹⁷ Tot i l'interès d'aquestes pintures, quant a estil no hi observo la mà de Francesc Pla; per tant, caldria dubtar de la seva participació en aquesta obra.

Palau Episcopal de Barcelona. Entre el 1784 i el 1785 realitzà la decoració de la remodelació sota la promoció del bisbe Gabino de Valladares, un treball en què va pintar diferents cambres: saló, tres alcoves, habitació del provisor i el

¹² VEUGEU MIRAMBELL, M. (2005). «La demolició de l'església de Santa Maria de la Rodona de Vic. Un exemple d'actuació sobre el patrimoni eclesial al final del segle XVIII». A: *Església, societat i poder a les terres de parla catalana*. Valls: Cossetània, pàg. 727-742.

¹³ Agraïxo la informació a l'Anna Homs i al Marc Sureda del Museu Episcopal de Vic.

¹⁴ MERCADER i SAAVEDRA, S. (2011). «Francesc Tramullas (1722-1773) i Francesc Pla el Vigatà (1743-1805). Noves atribucions a la catedral de Barcelona: la capella de Sant Marc». *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, núm. 25, pàg. 47-50.

¹⁵ COLL, pàg. 248-242; NAVARRETE ORCERA, A. R. (2005). *La mitologia en los palacios españoles*. Jaén: Universidad Nacional de Educación a Distancia, pàg. 215-217.

¹⁶ JUNYENT i SUBIRÀ, E. (1934). «Vic artístic i monumental». *Vic. Publicació artística*, núm. 1 [s. p.]; CAMPS ARBOIX, J. (1965). *Les cases pairals catalanes*. Barcelona: Destino, pàg. 46-50; JUNYENT i SUBIRÀ, E. (1976). *La ciutat de Vic i la seva història*. Barcelona: Curial, pàg. 384; PI DE CABANYES, O. (1990). *Cases senyoriales de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, pàg. 145; COLL, pàg. 246; NAVARRETE ORCERA, pàg. 217-222.

¹⁷ Lluçia Romeu va rebre educació artística a l'escola de dibuix de la Junta de Comerç i té una llarga trajectòria documentada a la comarca d'Osona i rodalia. Vegeu ALCOLEA GIL, «La pintura en Barcelona durant», pàg. 157-158. També se li han atribuït les pintures de Casa Parrella a Vic.

seu secretari, menjador, sagristia, biblioteca, gabinets, dependències del bisbe, passadissos, escales, terrat i façana. Per tot això va rebre un total de 2.300 lliures barceloneses. Actualment, només es conserven al seu lloc el saló (amb escenes de l'Èxode) i el sostre de la biblioteca (amb l'allegoria als continents). A part d'això, també es conserven vuit escenes sobre la història d'Abraham i dues de les sis que formaven el cicle de Tobies, que han estat arrencades i col·locades en altres sales.¹⁸

Palau Moja. Es troba ubicat a la cantonada del carrer Portaferrissa amb la Rambla de Barcelona. Entre el 1790 i el 1791 va dur a terme la decoració del palau, actual seu de la Direcció General d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni de la Generalitat de Catalunya. Destaca el saló principal amb un programa dedicat a l'exaltació de les virtuts dels propietaris, els Cartellà, a través de diferents episodis històrics i també temes mitològics. El pintor va cobrar un total de 2.980 lliures barceloneses.¹⁹

Casa Ribera. Estava situada al carrer Nou de Sant Francesc de Barcelona. L'any 1793 és la data que el baró de Maldà cita aquestes pintures a la casa de Joan Ribera i Oriol, un comerciant i corredor d'orella, un conjunt de nou pintures mitològiques i alegòriques que fou comprat l'any 1901 per l'industrial Eusebi Güell i Bacigalupi. Els seus hereus van vendre-les l'any 1934 al músic Pau Casals, amb les quals va decorar el 1935 una nova sala de concerts de la seva casa de Sant Salvador (el Vendrell), on encara es conserven, actualment seu del Museu Pau Casals.²⁰

Casa Grases. Ubicada al carrer Major de Sarrià número 189-193 de Barcelona. Són pintures de temàtica mitològica i alegòrica que també es daten cap al 1793. Tot i que la casa es troba en un estat lamentable, segons Subirana i Triadó, encara es conserva tot el conjunt.²¹ Segons Huertas, un plafó de la

¹⁸ ALCOLEA GIL, S. (1986). «Francesc Pla, el Vigatà. Dues escenes de la vida de Tobies». *Thesaurus. Estudis*. Barcelona: Fundació Caixa de Pensions, pàg. 273-275; SUBIRANA REBULL, TRIADÓ, «Art, història i ideologia», pàg. 517-520; SUBIRANA REBULL, R. M. (2010). «El salón del trono del Palacio Episcopal de Barcelona. Un manifiesto de la autoridad del obispo». A: Ramallo, G. (coord.). *La catedral, guía mental y espiritual de la Europa barroca y católica*. Murcia: Universidad de Murcia, pàg. 589-604.

¹⁹ ALCOLEA GIL, S. (1987). *El Palau Moja. Una contribució destacada a l'arquitectura catalana del segle XVIII*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, pàg. 39; VALLUGERA, pàg. 786-803.

²⁰ FOLCH I TORRES, J. (1914). «La sala de El Viguetá” a casa el comte Güell». *La Veu de Catalunya. Pàgina artística*, núm. 236, 25 juny, pàg. 6; FIGUERAS GARGALLO, J. (2003). «La decoració pictòrica de la Casa Ribera de Barcelona». *Pedralbes, Revista d'Història Moderna*, núm. 23-2, pàg. 579-606; NAVARRETE ORCERA, pàg. 237-246.

²¹ FOLCH I TORRES, J. (1923). «Interiors senyoriais catalans». *D'ací i d'allà*, vol. 12, núm. 70, pàg. 757; COLL, pàg. 248; SUBIRANA REBULL, TRIADÓ, «Art, història i ideologia», pàg. 540.

casa es troba a l'escola Tàber, també a Sarrià (carrer dels Esports número 9).²² No sabem si les pintures foren concebudes per a aquesta casa o foren comprades i traslladades per Bonaventura Grases i Hernández, advocat, empresari i col·leccionista d'art que va morir el 1930.

Antic Palau Savassona. Des de 1906 és la seu de l'Ateneu Barcelonès, al carrer Canuda número 6 de Barcelona. El 1796 se'n va dur a terme la decoració amb temes mitològics i al·legòrics.²³

Casa del marquès de Monistrol. Estava ubicada al carrer de la Riera de Sant Joan número 25 de Barcelona, fins que el 1914 fou enderrocada per obrir la Via Laietana. Finalment, les pintures foren arrencades i ingressaren al Museu d'Art i d'Arqueologia de Barcelona l'any 1916. També un sostre amb *Els déus de l'Olimp presidits per Júpiter i Juno* que després va passar al Museu d'Arts Decoratives al Palau Reial de Pedralbes, on encara es conserva actualment. En concret, es localitza al dormitori del Príncep d'Astúries, que a les guies antigues apareix citat com la sala del Vigatà. La pintura data de finals del segle XVIII, sense una data concreta.²⁴

Casa Bulbena, que es trobava a la Riera de Sant Joan de Barcelona, també es va veure afectada per la reforma de la Via Laietana. Es tracta de vuit escenes bíbliques que representen els Macabeus i els Fets dels Apòstols, que daten genèricament de finals del segle XVIII. Aquestes pintures foren ofertes en dipòsit a la Junta de Museus el 19 d'octubre de 1917 per Maria Garcia Tudela, vídua de Martí, representada pel comerciant Joan Bulbena. Les obres ingressaren el 1918, però el 5 d'octubre de 1920 va decidir de retirar-les per vendre-les, malgrat que la Junta de Museus va reaccionar i va acordar de comprar-les el 23 d'octubre del mateix 1920 per 250 pessetes cada pintura.²⁵ Primer eren al Museu d'Art i d'Arqueologia de Barcelona, després van passar al Museu d'Arts

²² HUERTAS, J. M. (2000). «El misteri de les pintures del Vigatà». *El Periódico de Catalunya*, 30 març.

²³ COLL, pàg. 248; SUBIRANA REBULL, R. M. (2012). «El Palau Savassona. Francesc Pla, El Vigatà. Sostres de la planta noble». A: *Testimonis artístics. Ateneu Barcelonès*. Barcelona: RBA, pàg. 12-14; VALLUGERA, pàg. 823-826; BARBA, M. (2017). *Un palau de Barcelona. Història del Palau Savassona, seu de l'Ateneu Barcelonès*. Barcelona: La Magrana.

²⁴ FOLCH I TORRES, J. (1916). «Una pintura d'El Viguetà al Museu de Barcelona». *La Veu de Catalunya. Pàgina artística*, núm. 363, 27 novembre; FOLCH I TORRES, J. (1932). «La sala d'El Viguetà a l'antiga casa del marquès de Monistrol». *Bulletí dels Museus d'Art de Barcelona*, vol. II, gener, pàg. 19-23; TARÍN-IGLESIAS, J. (1974). *El Palacio de Pedralbes y el palacete Albéniz*. Madrid: Patrimonio Nacional, pàg. 134-135; BORONAT, M. J. (1999). *La política d'adquisicions de la Junta de Museus 1890-1923*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàg. 452; NAVARRETE ORCERA, pàg. 266.

²⁵ Arxiu Nacional de Catalunya, Junta de Museus, Expedients de secretaria, Dipòsit temporal i posterior adquisició de 8 quadres al trespàs del pintor El Vigatà a Maria García Tudela, ref. ANC1-715-T-2250.

Decoratives —segons la guia del museu de 1932—,²⁶ on formaren part d'un espai anomenat Sala el Vigatà, i ara es troben al Museu del Disseny (2014).

LES SÈRIES CONSERVADES AL MNAC

La sèrie de la *Història de Roma*, procedent del saló principal de l'antiga Casa Clarós, després anomenada Casa Serra, entre el carrer de la Riera de Sant Joan i el carrer de Sant Pere més Alt, de Barcelona. És un immoble que fou enderrocat amb l'obertura de la Via Laietana (1908-1913). La casa fou construïda per Llorenç Clarós i la va heretar la seva filla Marianna Clarós, que es va casar amb l'industrial Domènec Serra (i a partir d'aleshores va canviar el renom de la casa). Flora Serra i Casanovas fou una descendent seva, la qual va contraure matrimoni amb Manuel Bertrand i Salsas, unió de la qual nasqué Eusebi Bertrand i Serra, un dels fundadors de la Lliga Regionalista, que va establir la seu del partit polític a casa seva. Per això, la mateixa Lliga (per tal de rebre els diputats forasters) va sufragar el trasllat de la sala del Vigatà a la nova casa que Bertrand es va fer al carrer Bonanova. El mateix Eusebi Bertrand i Serra va deixar les pintures per a l'Exposició Universal de Barcelona de 1929, durant la qual foren col·locades al Pavelló de la Ciutat de Barcelona. El 1934 continuaven al mateix lloc i Eusebi Bertrand va signar un dipòsit de les obres amb Agustí Duran i Sanpere i el Museu d'Història de la Ciutat amb el compromís de canviar-ne la instal·lació o el destí. El 1962, el dipòsit fou cedit al Museu d'Art de Catalunya i, finalment, els hereus en van fer donació l'any 1985. Les pintures es consideren anteriors a les que el Vigatà va realitzar al Palau Episcopal de Barcelona (1784-1785).²⁷ Es tracta d'un conjunt sobre tela en què es representen diferents episodis de la història de la fundació de Roma, per

²⁶ Vegeu «Vuyt quadros del Vigatà», *Il·lustració Catalana*, 723, 1917, pàg. 252-253; MAINAR, J. (1958). «Les arts decoratives». *L'art català*. Barcelona: Aymar, vol. II, pàg. 311-313; TARÍN-IGLESIAS, pàg. 134-135; BORONAT, pàg. 452-453; COLL, pàg. 247; SUBIRANA REBULL, TRIADÓ, «Art, història i ideologia», pàg. 541.

²⁷ FOLCH I TORRES, J. (1913). «La sala de El Viguetà a can Serra». *La Veu de Catalunya. Pàgina artística*, núm. 164, 6 febrer; MARTORELL, J. (1923). *Interiores. Estructuras auténticas de habitaciones, del siglo XIII al XIX*. Barcelona: Seix Barral, pàg. 4; BOHIGAS, P. (1923). *Exposición internacional del mueble y decoración de interiores. Sección retrospectiva. Guía del visitante*. Barcelona: Exposición Internacional del Mueble, pàg. 17-18; GOLFERICHS, M. (1923). «La exposición internacional del mueble. La Inauguración». *Barcelona Atracción*, setembre, pàg. 92; AINAUD, J. (1985). *Col·leccions Bertrand als museus de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, pàg. 239-248; FONTOVA, R. (1988). «Hallazgos de valiosos murales en el almacén del Palacio Nacional», *El Periódico de Catalunya*, 5 novembre, pàg. 17; SUREDA I PONS, J. (1989). «Art als magatzems». *El País. Suplement Quadern*, 12 gener, pàg. 3-4; COLL, pàg. 246-247.

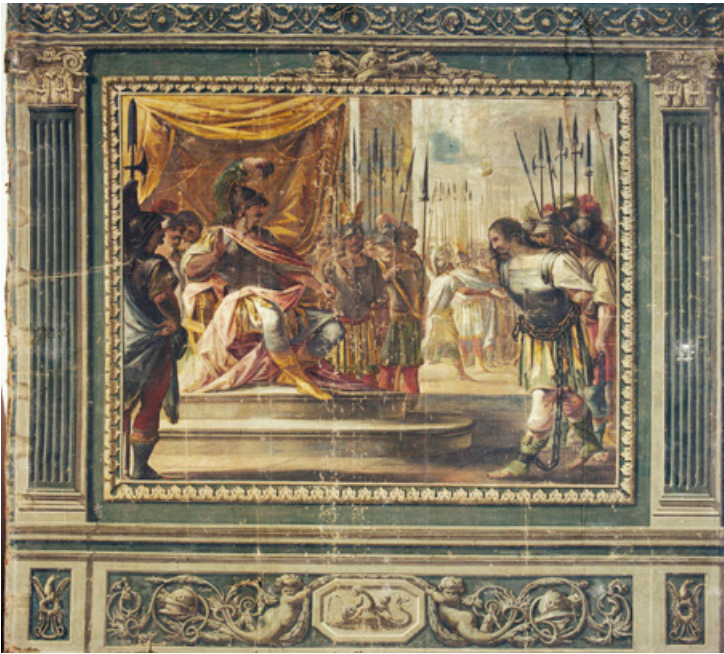

Figura 2. *Guerrer encadenat és presentat davant Ròmul*, MNAC/MAC 68718 (foto: Servei Fotogràfic del MNAC).

Ròmul i Rem. En total són onze pintures amb tema narratiu (fig. 2): *Ròmul es converteix en el déu Quirí* —sostre— (MNAC/MAC 68714), *Pacte entre Tàci, rei dels sabins, i Ròmul* (MNAC/MAC 68715), *Ròmul* (MNAC/MAC 68716), *Construcció de la ciutat de Roma* (MNAC/MAC 68717), *Guerrer encadenat és presentat davant Ròmul* (MNAC/MAC 68718), *Ròmul mata Rem per l'esquena* (MNAC/MAC 68719), *Moment en què un personatge és alliberat i pacta amb un rei* (MNAC/MAC 68720), *Batalla dels sabins al camp de Mart* (MNAC/MAC 68721), *Mort dels sabins* (MNAC/MAC 68722) i *Paisatge entre pilastres* (MNAC/MAC 68723 i 68724). A part d'això, també trobem vint-i-dos fragments més: sobreportes amb motius ornamentals (MNAC/MAC 68725, 68726 i 68727), cornises amb motius ornamentals (MNAC/MAC 68728, 68729, 68730, 68731, 68732, 68733, 68738 i 68753), frisos amb garlandes i flors (MNAC/MAC 131691, 131692, 131693, 131694, 131695, 131696 i 131697) i sis més que envolten l'escena del sostre (amb el mateix número MNAC/MAC 68714).

La decoració de la Casa Clarós, o Serra, també contenia un grup de pintures heterogènies de la segona meitat del segle XVIII. Es tracta d'obres d'autors diferents, que no s'han restaurat i que, llevat d'alguna excepció, ens han arribat força malmeses. Segons el document de dipòsit de les pintures, signat el 1934 per

Agustí Duran i Sanpere, apareix una llista de les obres: les onze ciutats amb la història de Roma, cinc teles de l'anomenada Sala Bíblica i set teles més de l'anomenada Sala dels paisatges. D'una banda, el conjunt de cinc pintures de la Sala Bíblica faria referència a les cinc històries de l'Antic Testament, dedicades a Abraham i Tobies (fig. 3) i atribuïbles al Vigatà. La sèrie estaria formada per *Abraham i els àngels* (MNAC/MAC 68749), *Abraham foragita Agar i el seu fill* (MNAC/MAC 68750), *Àngels entre núvols sostenint les taules de la llei al costat de la Mare de Déu —sostre—* (MNAC/MAC 68748), *Tobies presenta la seva esposa als seus pares* (MNAC/MAC 68751), *Curació de la ceguesa del pare de Tobies* (MNAC/MAC 68752).

Figura 3. *Abraham i els àngels*, MNAC/MAC 68749
(foto: Servei Fotogràfic del MNAC).

El conjunt de set pintures de la Sala dels paisatges fa referència a les set escenes paisatgístiques amb l'aigua com a element comú: *Sostre de la sala* (MNAC/MAC 68739), *Paisatge amb parella a la vora d'un riu* (MNAC/MAC 68740), *Paisatge amb pastor* (MNAC/MAC 68741), *Paisatge amb riu amb salts d'aigua i un pont* (MNAC/MAC 68742), *Paisatge amb un castell a la vora del mar*

(MNAC/MAC 68743), *Paisatge amb naufragi prop de la costa i d'un far* (MNAC/MAC 68744), *Paisatge amb port i velers* (fig. 4) (MNAC/MAC 68745), així com una sèrie de fragments de caire ornamentals (sòcol MNAC/MAC 68746, fris MNAC/MAC 131696 i pilastres MNAC/MAC 131698 i 131698). Aquesta sèrie presenta un canvi de l'esquema compositiu habitual del Vigatà, on el sentit narratiu és substituït per la descripció de l'ambient, i la figura humana passa del protagonisme del primer pla a integrar-se dins el paisatge. Per això, Coll Cerdà pensa en una pintura del Vigatà evolucionada i tardana.²⁸ Quílez esmenta que aquest canvi es deu a influències de la pintura de paisatge francesa, a redós de models de Claude Lorrain.²⁹ A primer cop d'ull, aquests paisatges fan pensar en les escenes dels arrambadors del Palau Moja, atribuïts genèricament a Pere Pau Muntanya (Barcelona, 1749-1803) per Alcolea Gil, i que Rosselló adjudica totalment a la seva mà, tot i que també podrien ser fruit d'alguna col·laboració, fins i tot amb el protagonista d'aquest article.³⁰ Per tant, l'autoria dels paisatges no hauria de canviar, ja que malgrat el treball minuciós a l'hora de fer els vaixells del port amb detall, les figures, la vegetació i l'arquitectura recorden l'estil apressat i virtuós del Vigatà.

Finalment, també cal esmentar un conjunt que sovint s'ha relacionat amb la Casa Clarós o Serra, l'anomenada Sala Neoclàssica amb la representació d'un cicle dedicat a Adam i Eva, però la seva procedència no queda gaire clara i caldria investigar-ho més a fons. L'estil és clarament diferent de totes les pintures que hem vist fins ara; per tant, no és obra del Vigatà. La datació podria fixar-se entre el 1790 i el 1820. Les escenes són: *Moment en què Déu crea els animals* (MNAC/MAC 68754), *Déu expulsa Adam i Eva del Paradís* (MNAC/MAC 68755), *Abel amb el seu ramat* (MNAC/MAC 68756), *L'àngel expulsa Adam i Eva del Paradís* (MNAC/MAC 68757), *Caïm treballant la terra* (MNAC/MAC 68758), *Déu ensenya a Adam i Eva l'arbre del Bé i del Mal* (MNAC/MAC 68759), *Déu crea Adam* (MNAC/MAC 68760), *Adam i Eva al Paradís* (MNAC/MAC 68761), *Déu crea Eva* (MNAC/MAC 68762), *Eva dona de menjar la poma a Adam* (MNAC/MAC 68763), *Immaculada Concepció* (MNAC/MAC 68764), *Sant Antoni de Pàdua* (MNAC/MAC 68770), juntament amb altres plafons amb motius ornamentals (MNAC/MAC 68747, 68765, 68766, 68767, 68768, 68769, 68771, 68772 i 68773).

²⁸ COLL, pàg. 248.

²⁹ QUÍLEZ, F. (1992). «Paisatge amb port i velers». *Prefiguració del Museu Nacional d'Art de Catalunya*. Barcelona, pàg. 392-395.

³⁰ ALCOLEA GIL, *El Palau Moja*; ROSELLÓ NICOLAU, M. (2007-2008). «Els interiors barcelonins de finals del segle XVIII i començaments del XIX». *Locus Amoenus*, núm. 9, pàg. 281.

Fig. 4. Paisatge amb port i velers, MNAC/MAC 68745 (foto: Servei Fotogràfic del MNAC).

Una altra sèrie és un cicle dedicat a Tobies procedent de l'antiga Casa Roca a Barcelona, patrocinada per Joaquim Roca i Batlle, un comerciant que tenia una drogueria en una data anterior a la decoració del Palau Episcopal (1784).³¹ S'havia comentat que aquest conjunt va ingressar al Museu d'Arts Decoratives poc després de l'enderroc de la casa a inicis del segle xx. Però els «nueve cuadros representando la historia de Tobías» fou donada a la Junta de Museus per Francesca Bach i Batlló el 14 d'octubre de 1948, i va demanar que la donació constés a nom dels germans Pere, Ramon i Esteve Bach Escofet, tal com clarament es fa constar.³² Això es reflecteix a la revista del museu: «Nueve lienzos representando la Historia de Tobías, pinturas al temple, por Francisco Pla elVigatá» de part de «don José,

³¹ COLL, pàg. 246.

³² Arxiu Nacional de Catalunya, Junta de Museus, Expedients de secretaria, Donacions d'obres destinades als museus (1947-1948), ref. ANC1-715-T-3095.

Figura 5. *L'arcàngel sant Rafel cobra de Gabel els diners que devia al pare de Tobies*, MNAC/MAC 43882 (foto: Servei fotogràfic del MNAC).

don Pedro y don Esteban Bach Escofet». ³³ La sèrie està formada per nou teles (fig. 5): *Tòbies rep la benedicció del seu pare* (MNAC/MAC 43875), *Tòbies, l'arcàngel Rafel i el gos arriben al riu on s'ha de rentar els peus* (MNAC/MAC 43876), *Tòbies es renta els peus* (MNAC/MAC 43877), *Tòbies agafa un peix del riu* (MNAC/MAC 43878), *Tòbies ensenya les entranyes d'un peix a l'arcàngel sant Rafel* (MNAC/MAC 43879), *L'arcàngel sant Rafel ensenya a Tòbies la casa de Ragüel* (MNAC/MAC 43880), *Tòbies arriba a la casa de Ragüel*, *Tòbies cura la ceguesa al seu pare* (MNAC/MAC 43881), *L'arcàngel sant Rafel cobra de Gabel els diners que devia al pare de Tobies* (MNAC/MAC 43882).

L'any 1997, l'empresa vigatana Girbau S.A. va fer donació a la Generalitat de Catalunya de dotze teles del Vigatà i, posteriorment, la Generalitat les va dipos-

³³ «Obras ingresadas en los museos. Año 1948». (1951). *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol. IX, pàg. 173.

sitar al Museu Nacional d'Art de Catalunya. En concret, es tracta d'una sèrie dedicada a la vida de la Mare de Déu que estava formada per catorze obres, dues de les quals, *Els preparatius de la circumcisió* i *La fugida a Egipte*, encara romanen en el circuit del comerç artístic.³⁴ Segons Benet, una «tradició oral» afirmava que aquestes pintures venien d'una casa de Lloret de Mar.³⁵ Alcolea Gil va dedicar una monografia a aquest conjunt i, tot i citar Benet, comentava que la procedència no era segura i ho deixava en una genèrica «població de la costa catalana». El mateix Alcolea Gil assenyalava que les pintures podien haver decorat una sala propera al cambril d'un santuari dedicat a la Mare de Déu. La seva datació s'ha fixat cap al 1780.³⁶ El conjunt (fig. 6) conservat al Museu està format per *Naixement de la Mare de Déu* (MNAC/MAC 202168), *Presentació de la Mare de Déu al Temple* (MNAC/MAC 202169), *Esposalles de la Mare de Déu* (MNAC/MAC 202170), *Visitació* (MNAC/MAC 202171), *Adoració dels pastors* (MNAC/MAC 202172), *Presentació del Nen al Temple* (MNAC/MAC 202173), *La casa de Natzaret* (MNAC/MAC 202174), *Jesús entre els Doctors* (MNAC/MAC 202175), *La visió de sant Joan a Patmos* (MNAC/MAC 202176), *Somni de sant Josep* (MNAC/MAC 202177), *Mort de sant Josep* (MNAC/MAC 202178), *Assumpció de la Mare de Déu* (MNAC/MAC 202179).

Finalment, el Museu també conserva dues escenes relacionades amb la deessa Diana (fig. 7): *Diana i la musa Urània* (MNAC/MAC 8385), *Diana i Acteó* (MNAC/MAC 8386), que procedeixen del Palau Reial de Pedralbes. Segons Tarín-Iglesias, sense comptar les pintures citades anteriorment (la Sala el Vigatà, amb el sostre de la casa del marquès de Monistrol i els vuit episodis d'apòstols de la Casa Bulbena), a Pedralbes hi havia més pintures del Vigatà. En concret, estaven localitzades a l'avantcambra dels dormitoris reials (un sostre quadrat —amb Diana, nimfes i amoretts— i parets amb les històries de Tobies), al dormitori de la reina (un sostre circular —amb Venus i Anquises—).³⁷ Aquestes obres encara romanen al mateix lloc. Amb tot, però, Vidal Maynou comenta la possibilitat que el cicle amb la història de Tobies «procedeixen

³⁴ Fins al primer trimestre del 2017 encara es podien trobar a la galeria Artur Ramon Art. Vegeu AZARA, P. (2014). *Exposició Memoria y deseo. Temporada 2014-2015*. Organitzada per Artur Ramon Art, [s. p.].

³⁵ BENET, R. (1958). «La pintura del segle XVIII». *L'art català*. Barcelona: Aymar, vol. II, pàg. 112.

³⁶ ALCOLEA GIL, S. (1987). *La pintura catalana del segle XVIII. Un cicle de Francesc Pla, el Vigatà*. Barcelona: Manuel Barbié i Artur Ramon; COLL, pàg. 246; YEGUAS, J. (2004). «Francesc Pla, dit El Vigatà. Visitació. La casa de Natzaret». *Guia. Museu Nacional d'Art de Catalunya*. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya, pàg. 188-189.

³⁷ TARÍN-IGLESIAS, pàg. 92-93 i 131-132.

Figura 6. *Assumpció de la Mare de Déu*, MNAC/MAC 202179 (foto: Servei Fotogràfic del MNAC).

Figura 7. *Diana i la musa Urània*, MNAC/MAC 8385 (foto: Servei Fotogràfic del MNAC).

probablement» de l'antiga Casa Bulbena.³⁸ Cal anar amb compte en aquest punt i no confondre la sèrie de Tobies a Pedralbes amb el donatiu Bach Escofet (Casa Bulbena). La hipòtesi de Vidal Maynou és acceptada per Coll Cerdà, i posteriorment per Subirana i Triadó. Coll Cerdà amplia el lot de la Casa Bulbena, afegint-hi les pintures conservades a Pedralbes, esmentades poques línies més amunt: els sostres amb Venus i Anquises, així com Diana, nimfes i amoretts, i també hi inclou la pintura de Pan i Selene. Subirana i Triadó també proposen afegir-hi la pintura *Diana i Acteó*, citada a l'inici del paràgraf.³⁹ Però cal recordar que en els documents consultats sobre la compra de les pintures de la Casa Bulbena l'any 1920 només es fa referència als nou quadres citats a l'apartat anterior. A més, la guia del Museu d'Arts Decoratives (1932) especifica que els plafons amb les històries dels apòstols procedien de l'antiga Casa Bulbena; en canvi, les obres del Vigatà que hi havia a l'avantcambra dels dormitoris reials eren «sostre i plafons murals procedents d'una casa senyorial barcelonina de fi del segle XVIII», és a dir, que l'origen era un altre.⁴⁰ Llavors, quina seria la procedència d'aquestes pintures del Palau Reial de Pedralbes? Segons Capsir, aquestes pintures foren una aportació de Guillem de Pallejà, marquès de Monsolís, i eren procedents d'un antic palau de la seva propietat. A partir de fotos antigues que apareixen al mateix article, fetes entre el 1924 i el 1926, podem veure que les pintures ja es trobaven a Pedralbes abans d'obrir el Museu d'Arts Decoratives l'any 1932.⁴¹ El mateix Capsir ens informa que les pintures de la sèrie de Tobies de l'antiga casa del marquès de Monsolís són sis. Segurament aquesta donació s'hauria fet abans de la inauguració del Palau de Pedralbes, l'any 1924. Cal tenir en compte que la burgesia catalana de l'època va tenir molt interès en aquest projecte. Per exemple, el 1922, amb les dues plantes edificades, calia decorar-lo, i la baronessa de Maldà va iniciar una subscripció per moblar les habitacions dels monarques.⁴²

³⁸ VIDAL MAYNOU, C. (1988). «Francesc Pla dit El Vigatà. Benedicció de Tobit al seu fill Tobies abans de partir cap a Rages». A: *L'època dels genis*. [Girona]: Ajuntament de Girona; Ajuntament de Barcelona, pàg. 430-433.

³⁹ COLL, pàg. 247; SUBIRANA REBULL, TRIADÓ, «Art, història i ideologia», pàg. 541; NAVARRETE ORCERA, pàg. 266-267.

⁴⁰ *Museu de les Arts Decoratives. Palau de Pedralbes. Guia sumària*. (1932). Barcelona: Junta de Museus, pàg. 68 i 75.

⁴¹ CAPSIR, J. (2012). «Els Dormitoris Reials d'Alfons XIII de Borbó i Victòria Eugènia de Battenberg al Palau de Pedralbes». *Estudi del moble*, núm. 12, pàg. 11-12.

⁴² TARÍN-IGLESIAS, pàg. 54.

Per acabar, també farem una llista dels dibuixos del Vigatà que es conserven al Museu Nacional d'Art de Catalunya. En concret, són nou dibuixos, tots procedents de l'antiga col·lecció de Raimon Casellas, comprats el 1911 a la seva vídua, pocs mesos després de la mort del crític d'art. La majoria són coneguts per la historiografia, excepte dos que són inèdits i poc de l'estil del Vigatà: *Estudi per a una decoració de Tobies i l'àngel* (MNAC/GDG 4173-D) i *Composició al·legòrica* (MNAC/GDG 4175-D). Dos més, relacionats amb la història de Tobies, s'han concebut com a preliminars per a la decoració de la Casa Roca, anteriorment esmentada, *Tobies i l'àngel* (MNAC/GDG 27211-D) i *Benedicció de Tobit al seu fill Tobies* (MNAC/GDG 27212-D), i per tant s'haurien de datar entre el 1780 i el 1784. Un altre amb *Agar, Ismael i l'àngel* (MNAC/GDG 27210-D), datat cap a 1775 (fig. 8). I, finalment, tres de relacionats amb cossos d'infants: *Cupido* (MNAC/GDG 27213-D), *Angelets* (MNAC/GDG 27214-D) i *Angelet* (MNAC/GDG 27215-D), tots datats cap a 1775.⁴³

Figura 8. *Agar, Ismael i l'àngel*, MNAC/GDG 27210-D (foto: Servei Fotogràfic del MNAC).

⁴³ VAYREDA, R. (1937). «Estudi de conjunt dels diversos fons de dibuixos instal·lats al Museu d'Art de Catalunya». *Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*, vol. VII, núm. 68, pàg. 44; *Le dessin à Barcelone: de Viladomat à Fortuny (1700-1874)*. (1960). Tolosa de Llenguadoc: Musée Paul-Dupuy, pàg. 17; MARÈS, F. (1964). *Dos siglos de enseñanza artística en el Principado*. Barcelona: Real Academia de Bellas Artes de San Jorge, lám. 32; *L'època dels genis*. Girona, pàg. 72-73; VIDAL MAYNOU, C. (1988). «Francesc Pla dit El Vigatà». A: *L'època dels genis*. Girona: Ajuntament de Girona; Ajuntament de Barcelona, pàg. 430-439; TRIADÓ, J. R. (1992). «Francesc Pla, dit El Vigatà». *La col·lecció Raimon Casellas. Dibuixos i gravats del Barroc al Modernisme del Museu Nacional d'Art de Catalunya*. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya, pàg. 120-122.